

Elektívny mutizmus

V rôznorodnej škále citových problémov s ktorým sa môžeme u dieťaťa stretnúť je problém odmietania hovorenia. Tento jav sa nazýva mutizmus. Osobitnou formou je tzv. výberový (elektívny) mutizmus, pri ktorom dieťa v určitých situáciách, v styku s určitými osobami, odmieta hovoriť, ale inokedy hovorí bez zábran. Dieťa s touto poruchou je vo všeobecnosti hovoriť schopné.

Pri vymedzovaní tejto poruchy sa hovorí o poruche sociálnych vzťahov, ktorá sa prejavuje výraznou, emocionálne podmienenou selektivitou hovorenia. Často sa v anamnéze dieťaťa vykazuje určité oneskorenie vo vývoji reči, ťažkosti s artikuláciou.

Neustále požadovanie, nabádanie dieťaťa k reči (okrem skupiny osôb, s ktorými sa dieťa cíti príjemne), vyvoláva na strane dieťaťa utiahnutosť a extrémne príznaky strachu a úzkosti. To, že dieťa odmieta hovoriť pred "cudzími" ľuďmi, nemožno pokladať za prejav jeho rozhodnutia. Ide o neurotickú stratu reči, ktorá je odolná voči zmene. Následkom mimoriadne veľkého vzrušenia, zľaknutia, vyčerpania a pod., môže dieťa náhle onemieť a hoci chce hovoriť a namáha sa nadviazať kontakt s okolím, nedokáže zo seba dostať ani slovko. U detí trpiacich elektívnym mutizmom často zisťujeme rezervovanosť, hanblivosť, nesamostatnosť, prílišnú viazanosť na rodiča. Bežné metódy odmeny a trestu, hrozby a prosenia, povzbudenia a chápania nie sú obyčajne efektívne a navyše, po určitom čase, sa problém ešte viac zväčší a k spontánnej náprave dochádza len zriedkakedy.

Aby sme mohli povedať, že dieťa túto poruchu má, musí k takýmto situáciám dochádzať najmenej jeden mesiac, nesmie sa však jednáť o prvý mesiac dieťaťa v škole. Táto porucha je, čo sa týka výskytu menej častá, no nie neobvyklá. Zvyčajne sa objavuje pred piatym rokom, dieťa sa prejavuje ako utiahnuté a kvôli tomu sa niekedy ťažšie rozpozná, skôr až po nástupe do školy. Štatisticky častejšie sa vyskytuje u dievčat.

Nie je úplne jasné či je porucha dedičná, domnievame sa že jej vznik negatívne ovplyvňuje stresové prostredie, najčastejšie tam, kde poruchou trpia (trpeli) rodičia. V otázke celkového časového trvania tejto poruchy sa viacerí autori rozchádzajú v názoroch, platí však čím viacej sa tento stav zanedbá, alebo prípadne ignoruje – tým je náročnejšie ho odstrániť a trvá dlhšie.

U dieťaťa s touto poruchou často pozorujeme aj príznaky iných porúch, napr. expresívnej rečovej poruchy alebo zmiešanej receptívno – expresívnej poruchy. Niektoré príznaky elektívneho mutizmu nájdeme u detí trpiacich autizmom, aspergerovým syndrómom, schizofréniou, mentálnym postihnutím, sociálnou fóbiou, depresiou, poruchou opozičného vzdoru, alebo úzkostnou poruchou - v týchto prípadoch sa s mutizmom pracuje, ale nie je vnímaný ako hlavný problém.

Možné príčiny a prejavy elektívneho mutizmu sú rôzne. Môžu to byť napríklad:

- dieťa v určitých situáciách nerozpráva, pretože sa zajakáva, alebo má iné komunikačné problémy,
 - je možné, že čiastočne neovláda jazyk (cudzinec),
 - dieťa nerozpráva preto že prežilo traumy, alebo preto že je doma alebo v škole vystavené zvlášť nevyhovujúcim podmienkam,
 - dieťa môže byť úzkostné, hanblivé a uzavreté,
-

Centrum pedagogicko - psychologického poradenstva a prevencie, Lomnická ul. 44, 949 01 Nitra

- dieťa môže byť celkovo negativistické a mrzuté,
- možno máva časté záchvaty zlosti,
- dieťa možno nemá žiadne problémy s pochopením učenia, zvláda čítanie i písanie, má však problémy vychádzať so spolužiakmi,
- dieťa možno rozpráva doma, alebo v situáciách, kde je zopár známych ľudí, nerozpráva však na verejnosti, s cudzími ľuďmi alebo v škole,
- obmedzeným spôsobom komunikuje verbálne, pomocou krátkych príhovorov, alebo pomocou svojho tela tak, že do ľudí strká a gestikuluje, napríklad potrasie rukami alebo kývne hlavou.

Jednou (nie však jedinou) z metód nápravy je napríklad grafická hra, v ktorej sedíme oproti dieťaťu a na stole máme hárok papiera. Rodič aj dieťa má farebné ceruzky, požiadame dieťa, aby niečo nakreslilo, stačí iba čiarku, alebo bodku. Potom so svojou, ale inou farebnou ceruzkou, niečo prikreslíme. Takto striedavo kreslíme, pričom provokujeme reakcie dieťaťa tým, že niečo prečiarkneme, uzatvoríme, urobíme hranicu a pod. Táto technika slúži na vyprovokovanie aktivity negativistického dieťaťa, ale aj na nácvik zvyšovania tolerance a znášania neúspechu.

Pri práci s touto špecifickou ťažkosťou je vhodný individuálny prístup, nakoľko žiadne dieťa nie je rovnaké, čo znamená že aj príčiny, ktoré u neho elektívny mutizmus vyvolávajú nebudú rovnaké.

Odporúčame poradiť sa s odborným pracovníkom (psychológom...) a dohodnúť vypracovanie postupu, ktorý sa môže u konkrétneho dieťaťa použiť.

Spracoval: Mgr. Martin Rothbauer.

Zdroje:

Nakonečný, M: Základy psychologie. Academia Praha, 1998.

Hartl, P. hartlová, H. Psychologický slovník. Portál, Praha 2000.

Atkinsonová, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.j.: Psychologie. Victoria publishing, a.s. Praha 1995.

interné materiály CPPPaP Nitra,

internet (viaceré nešpecifikované zdroje).
